

П. Д. Гуйван

кандидат юридичних наук,
заслужений юрист, професор
Полтавського інституту бізнесу
Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая

ОКРЕМІ ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВИЛ ІНСТИТУТУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

Статтю присвячено дослідженню питань застосування цивільно-правового інституту позовної давності до окремих охоронних вимог. Вивчено загальні підходи законодавця до формування найбільш соціально важливих вимог, які не підлягають задоволенню. Визначено та аргументовано окремі помилки нормотворця при оформленні вказаних пріоритетів. Запропоновано внести відповідні зміни у правову норму ст. 268 Цивільного кодексу України, яка регулює вказані відносини. Наголошено на тому, що позовна давність не може застосовуватися до матеріальних вимог, які не є цивільними та не носять охоронно-правового характеру (позовного домагання). В цьому контексті досліджено кваліфікацію, періоди існування та припинення зустрічних однорідних зобов'язань.

Ключові слова: припинення зустрічних вимог, позовна давність, задоволення охоронних вимог.

Постановка проблеми. На цей час в літературі прийнято вважати, що законодавець, запроваджуючи правило статті 268 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), виділив пріоритетні та найбільш соціально важливі відносини, ефективний захист прав учасників яких не може бути обмежений будь-якими строками [1, с. 357]. Отже, виключення із загального правила про задоволення позовного домагання зумовлені особливим характером окремих матеріальних взаємин, необхідністю посиленого захисту певних цивільних прав у зв'язку з їх більш високою суспільною цінністю. Зокрема, це стосується домагань, пов'язаних з захистом особистих немайнових прав особи та відшкодуванням шкоди здоров'ю. Разом з тим існує низка питань, що лежать в площині бажаного коригування відповідного законодавства (de lege ferenda).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про поширення чи непоширення давнісного нормативного інструментарію на ті чи інші цивільно-правові вимоги охоронного змісту не таке вже й просте. Численні дослідники, такі, як О.С. Йоффе, В.М. Гордон, Б.Б. Черепакін, М.А. Гурвич, Є.О. Крашенінніков, С.В. Сар-

баш, В.А. Рахмілович та представники судової практики намагаються напрацювати та запровадити, науково обґрунтовуючи, окремі різновиди матеріальних вимог, до яких, виходячи з їхньої сутності, інститут позовної давності застосовуватися не може. З деякими напрацюваннями ми можемо погодитися. Та біда в тому, що законодавець залишається глухим до запропонованих новацій і жодним чином на них не реагує. А матеріально-правовий інститут позовної давності якраз і полягає в тому, що підстави його застосування чи не застосування до різних вимог встановлюються виключно законами.

Мета статті – дослідження питань застосування цивільно-правового інституту позовної давності до окремих охоронних вимог, вивчення загальних підходів законодавця до формування найбільш соціально важливих вимог, які не підлягають задоволенню та визначення окремих помилок під час оформлення вказаних пріоритетів.

Виклад основного матеріалу. У п. 36 постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ № 5 від 7 лютого 2014 року «Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав» сказано наступне: «За змістом статті 391

ЦК позовна давність не поширюється на вимоги власника чи іншого володільця про усунення перешкод у здійсненні ним права користування чи розпорядження своїм майном, що не пов'язані з позбавленням володіння, оскільки правопорушення є таким, що триває у часі. У зв'язку із цим тривалість порушення права не перешкоджає задоволенню такої вимоги судом». У п. 37 цього ж акту зазначається: «Оскільки позови про визнання права власності, що пред'явлені на підставі статті 392 ЦК, пов'язані з невизначеністю відносин права власності позивача щодо свого майна, то на ці позови не поширюються правила про позовну давність». А у п. 29 постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ № 6 від 30 березня 2012 року «Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва)» зазначено: «Враховуючи, що за загальним правилом особа, яка здійснила або здійснює самочинне будівництво нерухомого майна, не набуває права власності на нього, строк позовної давності на вимоги про проведення перебудови самочинно збудованого чи такого, що будується, житлового будинку, прибудови до нього, будівлі, споруди чи іншого нерухомого майна, а також про знесення таких об'єктів не вважається пропущеним незалежно від тривалості часу, який минув після закінчення чи початку будівництва».

Ретельне доктринальне дослідження даних пунктів постанов ВССУРЦКС показує, що вони прямо суперечать чинному цивільному матеріальному праву України. Зокрема, стаття 268 ЦКУ наводить виключний перелік позовних вимог, на які не поширюється позовна давність. Жодної з вказаних вище у ньому немає. Власне, у цивілістичній доктрині жваво обстоювалася і продовжує обстоюватися теза про незастосування давності до певних вимог, правова природа котрих виключає таку можливість [2, с. 11; 3, с. 65-67; 4, с. 66-71]. Мова йде про деякі вимоги, котрі з огляду на їх особливі властивості не спроможні за давнюватися, оскільки не може існувати підстав для початку перебігу давнісного строку. Серед вказаних ви-

мог, зазвичай, вказуються так звані вимоги з триваючих правопорушень. Зокрема, у такий спосіб реалізується звернення до суду з встановлювальною вимогою: встановити певний факт, який оспорує чи не визнає відповідач. Але то потребує досить значного теоретичного осмислення і неодмінного нормативного закріплення.

Втім, навіть визначені у ст. 268 ЦКУ вимоги, на які не поширюється позовна давність, оцінюються фахівцями неоднозначно. Скажімо, не застосування позовної давності до вимог про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, ушкодженням здоров'я або смертю (ч. 3 ст. 268 ЦКУ), наочно характеризує позицію законодавця з даного питання. Згідно з положеннями ЦКУ особа чи члени її сім'ї можуть незалежно від часу пред'явлення охоронної вимоги отримати повне відшкодування такої шкоди, як за минулий період від часу заподіяння шкоди, так і на майбутній час. Разом з тим, в деяких кодифікаціях на пострадянському просторі вказане подання вирішується дещо по-іншому. Так, за російським ЦК право на відшкодування шкоди, нанесеної здоров'ю особи, за давнюється, а зазначені вимоги, заявлені після спливу позовної давності, задовольняються не більше ніж за три роки, що передували пред'явленню позову. Маємо щось середнє між поширенням та непоширенням на дані відносини положень інституту позовної давності. Дійсно, платежі при відшкодуванні шкоди, заподіяної життю чи здоров'ю, мають періодичний характер. Отже, давність не поширюється на пред'явлення вимоги щодо абстрактного відшкодування шкоди: таку вимогу можна пред'явити коли завгодно, незважаючи на період, що пройшов від моменту правопорушення. Але по кожному періодичному платежу виявляється його позовна давність. Тому стягненню підлягають платежі, що не виходять за межі загального трирічного строку.

Застосоване у російському законодавстві правило щодо задоволення вимог про відшкодування шкоди, нанесеної життю та здоров'ю громадянина, не більше ніж за три роки, що передували зверненню до суду, по суті є застосуванням загального давнісного строку з певною модифікацією.

Аналізуючи наведену правову конструкцію, можна підтримати висловлену в літературі точку зору про те, що на вказані вимоги позовна давність поширювалася частково [5, с. 76]. Вважаємо український підхід більш виваженим і справедливим. Сучасне українське цивільне законодавство притримується цілком слушної тези: на вимоги, що впливають з порушення суб'єктивного права, позовна давність може поширюватися повністю або не поширюватися, теж повністю, адже не може бути часткового її поширення. Законодавець заклав наступну правову ідею при їхньому регулюванні: право має бути захищене незалежно від часу, що сплив від моменту його порушення [6, с. 27].

Разом з тим, є певні зауваження до побудови самої норми ст. 268 ЦКУ. Фактично частина 3 статті 268 ЦКУ дублює положення частини 1 цієї ж статті, оскільки захист права особи на здоров'я та життя, в тому числі і шляхом відшкодування шкоди, нанесеної ушкодженням здоров'ю чи спричиненням смерті, охоплюється поняттям захисту особистих немайнових прав. Подібне дублювання в російському ЦК можна пояснити наявністю спеціального правила щодо відшкодування шкоди, завданої здоров'ю чи життю громадянина: позови, пред'явлені після трьох років від часу виникнення права на відшкодування шкоди, задовольняються не більше ніж за три роки, що передували їх пред'явленню¹. Позаяк в українському законі вказані розбіжності відсутні, наведене дублювання є зайвим.

В минулі часи досить часто непоширення позовної давності на ті чи інші цивільно-правові вимоги пояснювалося політичним значенням інституту. Законодавство нерідко встановлювало правило, згідно з яким на вимоги державних організацій до інших суб'єктів давність не застосовувалася. В сучасному цивільному законодавстві відсутній припис про непоширення позовної давності на вимоги держави в особі державних юридичних осіб про витребування державного майна з чужого незаконного володіння. Це цілком логіч-

но, якщо врахувати положення Основного Закону про суспільну рівноцінність усіх форм власності.

Критичні міркування мають місце при аналізі потреби у застосуванні чи незастосуванні позовної давності і до деяких інших вимог. Так, п. 2 ст. 268 ЦКУ вказує, що позовна давність не поширюється на вимогу вкладника до банку (фінансової установи) про видачу вкладу. Банк чи інша фінансова установа зобов'язані повернути особі вклад за її вимогою. До пред'явлення такої вимоги обов'язок повернення не підлягає виконанню. Звісно, право вкладника на отримання вкладу та обов'язок повернення його складають зміст зобов'язання, що витікає з договору банківського вкладу. Але таке зобов'язання носить регулятивний характер [7, с. 45], і вимоги, які входять до його складу, задавнююватися не можуть. Лише після порушення регулятивного зобов'язання в управненої особи виникає право на позов, і саме вимога, пред'явлена у зв'язку з реалізацією даного права, може примусово реалізуватися судом [4, с. 52] та обмежуватися в часі позовною давністю. З цієї точки зору описані правовідносини нічим не відрізняються від інших зобов'язань. Тому нелогічним є їх виокремлення шляхом законодавчого закріплення положення про незастосування позовної давності до вимог, котрі з них витікають, а пояснення окремих дослідників з даного приводу є непереконливими [8, с. 143]. Те ж можна відзначити і щодо відносин, вказаних у п. 5 ст. 268 ЦК України.

Фактично, таким чином, норма цивільного законодавства стверджує, що на вказані вимоги правило не поширюється не тому, що це неможливо, а тільки тому, що це передбачено нормативно. Тобто, якби вказане правило не було законодавчо віднесене до виключень, вимоги вкладника до банку про повернення вкладу підлягали б задавнюванню. Насправді коментована позиція, втілена у цивільно-правову норму, є помилковою. Задля усунення необґрунтованих переваг у тривалості захисних повноважень щодо окремих рівнозначних охоронно-правових вимог пропонується пункти 2 та 5 ст. 268 ЦКУ вилучити. Натомість слід додати такі вимоги,

¹ На наш погляд, вказана правова конструкція практично нівелює значення самої ідеї про непоширення позовної давності на вказані вимоги.

на які за їхньою сутністю просто не може поширюватися позовна давність: негатроні та вимоги про визнання недійсним нормативного акту суб'єкта владних повноважень.

Отже, цивільне законодавство встановлює окремі вимоги, на які позовна давність не поширюється, таким чином, законодавець надає певним правовідносинам суттєвішу правову охорону. Перелік подібних вимог здавна є традиційним атрибутом інституту позовної давності. Та, крім визначеного у статті 268 ЦКУ переліку, позовна давність не застосовується до вимог, які за своїм змістом не є охоронно-правовими або не мають цивільного характеру. Так, не поширюється позовна давність на вимоги податкових органів про стягнення податкової недоїмки та інших обов'язкових платежів до бюджету та державних фондів. Разом з тим, закони, які регулюють податкові відносини, можуть встановлювати правила про погашення податкових зобов'язань із спливанням певного строку. Скажімо, у ст. 102 Податкового кодексу України передбачено, що коли протягом 1095 днів контролюючий орган не визначає суму грошових зобов'язань, платник податків вважається вільним від такого грошового зобов'язання (в тому числі, від нарахованої пені), а спір стосовно такої декларації та/або податкового повідомлення не підлягає розгляду в адміністративному або судовому порядку. Проте в будь-якому разі вказаний строк не може вважатися позовною давністю. Те ж можна сказати і про вимоги, що витікають з адміністративних правовідносин.

Охоронне право особи на захист у разі його реалізації у несудовому порядку також не підлягає задавнюванню. Цей факт неодноразово відмічався в літературі. Наприклад, у випадку здійснення заставного права самим управненим суб'єктом строки реалізації його не обмежуються позовною давністю [9, с. 408], навіть якщо давніший строк за основною вимогою вже сплив. Власне, слід відмітити, що позовна давність визначає строк існування лише суб'єктивного права на судовий захист. Що ж стосується права на захист взагалі, то воно не містить часових меж реалізації, якщо законодавством не встановлені спе-

ціальні строки його існування. Але ці строки вже не будуть позовною давністю, хоча іноді і співпадають з нею за тривалістю.

Помилковою з огляду на викладене слід визнати виказану в літературі думку про те, що сплив позовної давності погашає право на захист будь-якими дозволеними законом способами, наприклад, шляхом зарахування взаємних однорідних зустрічних вимог [10, с. 282]. По-перше, зарахування зустрічної вимоги не може розглядатися як класичний спосіб захисту порушеного матеріального права. Існування ситуації, за якої у двох контрагентів обліковується не зараховані зустрічні вимоги за зобов'язаннями, строк виконання яких уже настав, означає, що одночасно порушуються права обох суб'єктів шляхом невиконання відповідних обов'язків. Відтак зарахування за одностороннім волевиявленням однорідних зустрічних вимог є одночасним припиненням порушення права заявника та припиненням її власного порушення права іншої особи [11, с. 129-130]. Тож, можемо сказати, що заявник власними діями припинив також порушення права контрагента.

Але справа полягає в тому, що припинення порушення прав як однієї, так й іншої сторони сталося не в результаті застосування способів, передбачених главою 3 ЦКУ. В даному разі немає виконання зобов'язання. Результат полягає у припиненні зобов'язання одним з передбачених главою 50 ЦКУ способів. Точно так же зобов'язання могло бути припинене, наприклад, прощенням боргу. Тому можемо вести мову не про захист порушеного права, а про реалізацію окремого суб'єктивного права на припинення зобов'язання, хоча у випадку зарахування за одностороннім волевиявленням зустрічних однорідних вимог здійснення такого повноваження нагадує самозахисні дії правоволодільця.

По-друге, реалізація суб'єктивного права на припинення зобов'язання зарахуванням зустрічних вимог аж ніяк не може обмежуватися позовною давністю. Нагадаємо, що позовна давність – це строк, у межах якого існує суб'єктивне матеріальне право на позов. Це право має чіткий строк свого існування, який дорівнює давнісному строку, і саме протягом позов-

ної давності право на позов може бути реалізоване шляхом звернення до суду. Але правом на позов не вичерпується охоронно-правові повноваження особи. Щодо строків дії таких повноважень, не пов'язаних із зверненням до юрисдикційного судового органу, жодних застережень у законі немає. Очевидно, що час повноваження особи захищати своє право іншими, ніж судовий, способами (самозахист тощо) має співпадати із тривалістю самого охоронюваного матеріального права. А це право, як переконливо доводить сучасна цивілістична доктрина, не припиняється із закінченням строку на його судовий захист [12, с. 255; 13, с. 66; 14, с. 103-105].

І все ж важливо звернути увагу на вказівку закону про те, що не допускається зарахування зустрічних вимог у разі спливу позовної давності (ч. 4 ст. 602 ЦКУ). Яка роль у цій нормі терміну «позовна давність»? Очевидно, що дане визначення в наведеному контексті не має відношення до існування права на позов. Відтак позовна давність має розглядатися як звичайний строк реалізації суб'єктивного цивільного права власними діями управленої особи, за межами даного строку його здійснення буде неможливим. Тобто, мова йде про присічний строк, на кшталт шестимісячного строку для звернення кредитора спадкодавця до спадкоємців тощо. Просто в даному разі законодавець замість визначеного строку прив'язав час існування суб'єктивного права до позовної давності, яка за різними вимогами може бути різною. Тому доходимо висновку, що у ст. 602 ЦКУ позовна давність не є строком захисту права, а становить відсилочний строк здійснення права.

Крім того, слід вказати на невдалість загальної юридичної конструкції коментованої законодавчої норми. У разі зарахування однорідних зустрічних вимог припиняються два зобов'язання. Як правило, строк виконання за ними настає неодноразово. Наприклад, сторона А мала сплатити 1000 грн. стороні Б за надані послуги 10 квітня 2015 року, а сторона Б мала зустрічний обов'язок зі сплати стороні А грошей в сумі 1000 грн. за виконані роботи, який треба було виконати 10 вересня 2016 року. Перебіг позовної давності за

кожною з вказаних вимог почався від часу порушення права. Який же з цих двох перебігів мався на увазі при застосування правила ч. 4 ст. 602 ЦКУ? Очевидно, що жоден з них. Аналіз правової норми дозволяє зробити висновок, що її застосування буде мати сенс, якщо воно відбудеться протягом часу, коли обидва перебіги вже почалися, але ще не закінчилися. Тобто протягом проміжку часу, коли відбуваються перебіги позовної давності за обома вимогами одночасно. Для наведеного прикладу – це період від 11 вересня 2016 року до 11 квітня 2018 року. Лише в цей час можлива реалізація відповідного суб'єктивного права як одного з контрагентів, так і іншого чи обох відразу.

Слід зазначити, що для кожного окремого випадку зарахування зустрічних вимог строк існування права на припинення зобов'язання буде різним і коливатиметься від мінімального (коли давнісні строки за кожною вимогою перекриваються мінімально) до трирічного чи навіть більшого (коли початкові терміни позовної давності за зустрічними вимогами співпадають). При цьому на тривалість суб'єктивного права будуть також впливати обставини, що призводять до переривання чи зупинення давнісних строків. Те ж можемо сказати і про відновлення позовної давності судом: якщо за однією з вимог давність спливла, зарахування неможливе, проте якщо з даною вимогою правоволоділець звернеться до суду і право на захист буде відновлено, то в разі присудження даного боргу та незакінчення давнісного строку за зустрічною вимогою зарахування буде правомірним. Саме ж право на припинення зобов'язання у разі прострочки його реалізації не може бути відновлене судом, і це ще раз доводить, що «позовна давність» у контексті статті 602 ЦКУ не має відношення до свого класичного визначення.

Разом з тим, в доктрині та судовій практиці поширеною є точка зору, згідно з якою позовна давність має застосовуватися до вимог, пред'явлених у суді до заліку [15, с. 31]. З цим важко погодитися, і ось чому. Дійсно, цивільний закон забороняє припинення зобов'язання шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог у разі

спливу позовної давності хоча б за однією з них (ст. 602 ЦКУ та відповідні статті кодексів інших країн). Припущення, що вказане правило реалізується через застосування механізмів давнісного інституту при розгляді судового спору стає неспроможним, як тільки ми почнемо екстраполювати його на конкретну ситуацію. Скажімо, позивач звернувся до суду з вимогою до відповідача про стягнення коштів за поставлену металопродукцію. Останній, не заперечуючи по суті вимог, вважає, що його борг зменшився на величину боргу позивача перед ним за виконані роботи, при цьому позовна давність за вимогами про стягнення цього боргу вже спливла. Отже заява відповідача не має характеру зустрічного домагання, а являє собою класичний приклад реалізації належного учаснику процесу права на заперечення проти позову. Якщо застосувати інструментарій давнісного інституту до даного заперечення, то доведеться визнати, що підлягає застосуванню весь арсенал його правових положень. Зокрема, правило про те, що позовна давність застосовується тільки за заявою сторони в спорі. Отже, за коментованою моделлю поведінки, суд відмовить у проведенні зарахування однорідних зустрічних вимог в зв'язку з застосуванням давності, лише якщо про це буде заявлено позивачем. А якщо він такої заяви не зробить? Оскільки суд самостійно не вправі застосовувати позовну давність, припинення зобов'язань шляхом зарахування буде здійснене. Як бачимо, виникає цілком реальна можливість отримання результату, що заборонений законом. Отже, версія про застосування позовної давності до заперечень про здійснення судового заліку зустрічних вимог є неприйнятною.

Правильним є інший підхід. Заперечення відповідача не можуть враховуватися не тому, що стосовно них сплинув давнісний строк, а виключно в силу їх незаконності. Саме закон встановлює недопустимість зарахування прострочених вимог, відтак, незалежно від волевиявлення позивача, суд здійснює дослідження законності таких (як і будь-яких інших) заперечень чи вимог сторін. І саме в зв'язку з визнанням їх незаконними, а не в зв'язку із спливом давності, дані заперечення не

будуть враховані при винесенні рішення. В даному разі спливання позовної давності щодо певних вимог є критерієм законності певної дії (пред'явлення цих вимог до заліку).

На практиці іноді виникають питання, чи є певні заперечення відповідача, пов'язані, наприклад, з наявними у нього повноваженнями щодо зменшення грошових вимог позивача, пред'явленням зустрічних вимог до зарахування. Це стосується, скажімо, права покупця, коли до нього пред'явлений позов про оплату товару, заявляти про зменшення покупної ціни в зв'язку з неналежною якістю (ст. 688 ЦКУ), повноваження комісіонера щодо відрахування з грошових коштів, що належать комітентові (ст. 1020 ЦКУ) тощо. Зазначені права покупця, комісіонера нерозривно пов'язані з відповідними правами продавця чи комітента, що ще не реалізовані². Тому вказані заяви мають кваліфікуватися як заперечення до позову, а не як вимоги про судовий залік (позаяк такі вимоги повинні мати самостійне походження), і правило про обов'язковий судовий аналіз їх дієвості в зв'язку із спливанням позовної давності тут не застосовується.

Звісно покупець, комісіонер вправі пред'явити позовні вимоги щодо зменшення покупної ціни, відрахування грошових коштів. Проте, може статися так, що вони цього не зробили і навіть втратили таку можливість, скажімо, з урахуванням положень статті 680 ЦКУ. Але закінчення передбаченого законом строку для судового захисту порушеного права не позбавляє його носія можливості заперечувати проти основного позову з тих же підстав, що могли бути покладені в основу простроченого домагання. Разом з тим, повторимо, сказане справедливе лише для випадків, коли заперечення (чи можливе домагання) тісно пов'язане з основною вимогою і припиняє своє існування з її реалізацією. На практиці правозастосовні органи повинні ретельно аналізувати зміст заперечень проти позову, і якщо буде встановлено, що таке заперечення є по суті

² Погодьтеся, зменшити суму, відрахувати кошти можна лише у випадку несплати первинного боргу. Якщо ж сплата вже відбулася, слід вести мову про повернення коштів, але це вже зовсім інші повноваження, ніж прописані у законі.

самостійною зустрічною вимогою, вона підлягає відповідному оформленню і оцінці.

Цікава позиція з цього приводу викладена в ст. 25 Нью-Йоркської Конвенції ООН про позовну давність. В ній, зокрема, передбачена можливість в окремих випадках пред'являти вимоги в порядку заперечення чи пропозиції щодо заліку, за якими сплинув давнісний строк. На перший погляд, можна зрозуміти, що, позаяк вказані дії є виключенням із загального правила, в інших ситуаціях такі вимоги підлягають за давнюванню. Насправді, це не так. Ключовим для розуміння ситуації є слово «вимога». Повноваження на вимогу належить носієві певного цивільного права. Відтак, мова йде про реалізацію права шляхом пред'явлення вимоги. Тобто шляхом звернення до носія юридичного обов'язку з позовним домаганням, яке, звісно, підлягає за давнюванню. Конвенція лише встановлює певні винятки з такого правила, визначаючи випадки, коли позовні вимоги, здійснені у порядку заперечення (зустрічний позов) чи з метою зарахування, не підпадають під дію такого загального правила.

Оскільки зустрічний позов становить таке ж оформлення охоронного домагання, пов'язаного з порушенням суб'єктивного права, як і основний позов, його за давнення відбувається за загальними правилами інституту позовної давності. При цьому перебіги давності за первинним та зустрічним позовом є самостійними, вони можуть мати різні початкові моменти, різні підстави для переривання, відновлення тощо. Однак, за давнювання зустрічних позовних вимог далєбі не означає, що давність може застосовуватися до заперечень відповідача на позовні вимоги. Надання заперечень не є позовним домаганням, воно не носить характеру самостійної позовної вимоги, відтак не може погаситися спливанням будь-якого строку.

Висновки і пропозиції. З викладеного можемо дійти певних висновків. Варто вилучити із тексту ст. 268 ЦКУ пункти 2 та 5 тому, що зазначені в них охоронні вимоги аж ніяк не відповідають принципу підвищеної соціальної цінності, що забезпечує необхідність безстрокового судового захисту. В той же час, слід на рівні

закону визначити, що позовна давність не поширюється на вимоги про припинення порушення права власності, не пов'язане з позбавленням власника володіння майном (негатроні позови) та про визнання нормативних актів органів влади та місцевого самоврядування незаконними. Власне, наразі такі механізми застосовуються правозастосовними органами, але без нормативного закріплення подібний інструментарій є неправомірним. Як вказувалося, у ст. 602 ЦКУ позовна давність далєбі не є строком захисту права, а становить відсилочний строк здійснення права. Тож, доцільно у цій нормі замінити фразу «позовна давність» на слова «строк, який дорівнює позовній давності за відповідними вимогами».

Список використаної літератури:

1. Цивільне право України. Академічний курс: [підруч. у двох томах] / за заг. ред. Я.М. Шевченко. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – Т. 1. – С. 357.
2. Болотников И.М. Проблемы исковой давности в советском гражданском праве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Болотников И.М. – Л., 1964. – С. 11.
3. Гурвич М.А. Пресекательные сроки в советском гражданском праве / Гурвич М.А. – М. : ВЮЗИ, 1961. – С. 65-67.
4. Крашенинников Е.А. Понятие и предмет исковой давности / Е.А. Крашенинников. – Ярославль, 1997. – С. 66-71.
5. Черепяхин Б.Б. Исковая давность в новом советском гражданском законодательстве / Черепяхин Б.Б. // Актуальные вопросы советского гражданского права / под ред.: Братусь С.Н., Иоффе О.С., Куник Я.А. – М. : Юрид. лит., 1964. – Вып. 36. – С. 76.
6. Рясенцев В.А. Начало течения сроков исковой давности и их восстановление / В.А. Рясенцев // Советская юстиция. – 1981. – № 5. – С. 27.
7. Луць В.В. Строки захисту цивільних прав: конспекти лекцій зі спецкурсу / В.В. Луць. – Львів : ЛДУ, 1993. – С. 45.
8. Масевич М.Г. Исковая давность / Масевич М.Г. // Хозяйство и право. – 1993. – № 9. – С. 143.
9. Энгельман И.Е. – С. 408.
10. Черепяхин Б.Б. Труды по гражданскому праву / Б.Б. Черепяхин. – М. : Статут, 2001. – С. 282.

11. Гуйван П.Д. Темпоральний аспект існування та припинення зустрічних суб'єктивних прав / Гуйван П.Д. // Європейські перспективи. Науково-практичний журнал. – 2013. – № 7 – С. 129-130 (129-138).
12. Генкин Д.М. Советское гражданское право / Генкин Д.М. – М. : Госюриздат, 1950. – Т. 1. – С. 255.
13. Новицкий И.Б. Общее учение об обязательстве / Новицкий И.Б., Лунц Л.А. – М.: Госюриздат, 1950. – С. 66.
14. Гуйван П.Д. Позовна давність / П.Д. Гуйван. – Харків : Право, 2012. – С. 103-105.
15. Розенберг М.Г. Исковая давность в международном коммерческом обороте: практика применения / М.Г. Розенберг. – М. Статут, 1999. – С. 31.

Гуйван П. Д. Отдельные практические вопросы применения правил института исковой давности

Данная статья посвящена исследованию вопросов применения гражданско-правового института исковой давности относительно отдельных охранительных требований. Изучены общие подходы законодателя к формированию наиболее социально важных требований, к которым не применима давность. Определены и аргументированы отдельные ошибки законодателя при оформлении указанных приоритетов. Предложено внести соответствующие изменения в правовую норму ст. 268 Гражданского кодекса Украины, которая регулирует указанные отношения. Отмечено, что исковая давность не может применяться к материальным требованиям, которые не являются гражданскими и не носят охранительно-правового характера (искового притязания). В этом контексте исследованы квалификация, периоды существования и прекращения встречных однородных обязательств.

Ключевые слова: прекращение встречных требований, исковая давность, исковые охранительные требования.

Guivan P. Separate practical issues of applying the rules of the institution of limitation

This article is devoted to the investigation of the application of the civil-law institute of limitation of actions with respect to certain protection requirements. The general approaches of the legislator to the formation of the most socially important requirements that are not subject to crushing are studied. Certain errors of the legislator have been identified and substantiated in the formulation of these priorities. It is proposed to make appropriate changes to the legal norm of Art. 268 CGU, which regulates these relations. It is noted that the statute of limitations can not be applied to material claims that are not civilian and are not of a protective and legal nature (claim). In this context, the qualifications, periods of existence and termination of counter homogeneous obligations have been studied.

Key words: termination of counter claims, limitation of actions, claim protection requirements.